

# EĞİTİM POLİTİKALARININ YANSIMALARI: GENEL VE ÖZEL EĞİTİM

**Dr. Gönül Akçamete**

Ankara Üniversitesi

**Hüsna Sema Büyükkarakaya**

Bilge Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

**Hatice Bayraklı**

Doğu Akdeniz Üniversitesi

**Emel Sardohan Yıldırım**

Ankara Üniversitesi

## Özet

Yirminci yüzyılın birinci yarısında egemen olan tıbbi modelin, 1960'lardaki insan hakları hareketinin de etkisiyle yerini sosyal modele bırakması sonucunda eğitim, ayırım yapılmadan tüm insanların eşit fırsatlarla yararlanması gereken bir insan hakkı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum eğitim politikalarına da yansımış; okul dışı kalma riski altındaki tüm bireylerin eğitim hakkından yararlanması gerektiği düşüncesiyle, dünyada ve Türkiye'de genel ve özel eğitim politikalarıyla ilgili yeni eğilimler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada dünyada ve Türkiye'de genel ve özel eğitim politikalarının yeni eğilimler çerçevesinde ele alınması amaçlanmıştır. Bu amaçla tarihsel bağlam dikkate alınarak dünya genelinde ve Türkiye özelinde genel eğitim ve özel eğitim politikalarının oluşturulması, uygulanması ve bunların birbiri üzerindeki karşılıklı etkileri ele alınmıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da çıkarılan yasaların ve uluslar arası sözleşmelerin ışığında bütünleştirmeye giden süreç incelenmiştir. Dünyadaki özel eğitim politikalarının nasıl bir seyir izlediğine ek olarak Türkiye'nin özel eğitim politikası ülkemizde çıkarılan yasalar ve uygulamalar çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca, politikalar düzeyinde mevcut sorunlar değerlendirilerek bu sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda dünyada özel eğitimin kapsamı ile öznelerinin değiştiği ve sadece özel eğitim gerektiren öğrenciler için değil tüm öğrenciler için bütünleşmeye dayalı eğitim politikalarının ve buna paralel düzenlemelerin oluşturulduğu görülmüştür. Türkiye örneğinde ise özel eğitimin hala "engellilik" olgusu üzerinden ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

## Anahtar Kelimeler

Genel ve özel eğitim, Eğitim politikası, Tıbbi model, Sosyal model, Yeni eğilimler.

## THE REFLECTIONS OF EDUCATION POLICY: GENERAL AND SPECIAL EDUCATION

**Dr. Gonul Akcamete**

Ankara University

**Husna Sema Buyukkarakaya**

Bilge Special Education and Rehabilitation Center

**Hatice Bayrakli**

Eastern Mediterranean University

**Emel Sardohan Yildirim**

Ankara University

### Abstract

Medical model which was dominant during the first part of 20th century yielded to social model with the impact of human rights movement in 1960's. Thus, education was discussed as a human right everybody should benefit under equal opportunities with no discrimination. This situation had reflections on education policy; with the idea of right to education of all individuals under the risk of being out of school, new trends in general and special education policy appeared in the world and Turkey. This study aims to examine general and special education policy in the world and Turkey in terms of new trends. For this purpose, with the respect of historical context the constitution and the implementation of general and special education policies in the world and Turkey, and the policies' reciprocal effects on each other were investigated. Furthermore, the pathway going to inclusion was examined in the light of laws in the USA and Europe, and international conventions. In addition to the course of special education policies in the world, Turkey's special education policy was investigated in accordance with the laws and implications. Moreover, current problems about policy were discussed and suggestions were made to eliminate these problems. It was concluded that the scope and subjects of special education in the world has changed, education policies and regulations based on inclusion of all students, not just ones with special needs, are being constituted. In the example of Turkey, it can be said that special education is still a matter of disability.

### Keywords

General and special education, Education policy, Medical model, Social model, New trends

## GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde gerek eğitim felsefesi gerek uygulamalar düzeyinde çok sayıda boyutuyla ele alınan eğitim, içinde yaşadığımız bilişim çağında önemi giderek artan bir olgu halini almıştır. Yetişmiş insan gücüne sahip olmak ülkeler için bir prestij kaynağı durumuna gelirken; bilginin herkes için ulaşılabilir olması da günümüz dünyasında ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin önemli bir göstergesi olarak ön plana çıkmaktadır. Eğitim, bu açıdan dünya siyaseti ve ekonomisinde önemli rollere sahip olmak isteyen ülkeler için nitelikli insan gücünün yetiştirilmesine yönelik önemli bir araçtır. Rekabete dayalı bir iklimin egemen olduğu günümüz dünyasında özellikle 20 yy.ın ikinci yarısında yaşanan siyasal ve toplumsal değişimlerle birlikte eğitim, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin tüm insanların eşit fırsatlarla yararlanması gereken bir insan hakkı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar politikalar düzeyinde eğitimde kalitenin arttırılmasına yönelik yapılması gerekenlerin dile getirilmesi ile eğitim politikalarının oluşturulması ve uygulanması süreçlerini etkilemiştir. Bu etkiler, dezavantajlı gruplardan gelen tüm insanların eğitim hakkından yararlanması gerektiği düşüncesiyle de bir araya gelerek dünyada genel ve özel eğitim politikalarına yönelik yeni eğilimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu çalışmada tarihsel bağlam dikkate alınarak dünya genelinde ve Türkiye özelinde genel eğitim ve özel eğitim politikalarının oluşturulması, uygulanması ve bunların birbiri üzerindeki karşılıklı etkileri ilgili alan yazın doğrultusunda ele alınacaktır. Ayrıca, çalışmada ülkemiz genel ve özel eğitim politikaları dünyadaki yeni eğilimler çerçevesinde ele alınarak; politikalar düzeyinde mevcut sorunların değerlendirilmesi ve bu sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

## Tanımlar

İtalyanca bir kelime olan politika “Bir gayeye ulaşmak için takip edilen, usul, sistem.” (MEB Örnekleriyle Türkçe Sözlük, 1996, s. 2318) olarak tanımlanmaktadır. Politika bir örgütün amaçlarının planlanan düzeyde gerçekleştirilmesini yöneten ilkeler ve kurallar anlamına gelmekte olup örgütün işleminde kararlılık, tutarlılık, bütünlük ve süreklilik sağlamayı amaçlamaktadır (Özen, Gül ve Gülaçtı, 2007). Eğitim politikası ise, eğitimle ilgili konulara yönelik ve istendik amaçlara ulaşılmasını hedefleyen ilke ve eylemlerin belirlenmesidir (Trowler, 2003).

Chomsky (1997) eğitim politikasının özelliklerini açıklarken; eğitim politikalarının oluşturulmasında temel ölçütün bilimsellik olması gerektiğine, politikaların kapsamlı, tutarlı ve esnek olmasına; eğitim politikasıyla ilgili ilke ve değişikliklerin belirlenmesinde tüm iş görenlerin bu kararları alma sürecine

katılımlarının sağlanmasına ve eğitim politikalarının oluşturulmasında ulusal ve uluslar arası özelliklerin dikkate alınmasına vurgu yapmaktadır.

## ÖZEL VE GENEL EĞİTİM: TARİHSEL SÜREÇ

Eğitim politikaları içinde yer alan özel eğitim politikaları genel eğitim politikalarından etkilenmekte olup aynı zamanda genel eğitim politikalarını etkilemektedir. Tarihsel süreç içerisinde özel eğitim politikaları ve düşünsel akımlar incelendiğinde tıbbi ve sosyal modelin politikalar üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir (Gökmen, 2012; Kökkaya, 2006). Tıbbi model yetersizlik odaklıdır ve yetersizlik durumu söz konusu olduğunda sosyal ve çevresel faktörleri dikkate almadığı için bu bakış açısı politikalara da yansımıştır. Tıbbi modelin egemen olduğu politikalar bireyi ve toplumu yetersizliğin zararlı etkilerinden korumayı amaçlamaktadır. Özel gereksinimi olan bireyler, hakları olan ve bunları talep eden bireyler olmak yerine pasif konumdadır. Tıbbi modele dayanan uygulamalar, yetersizliği olan bireylerin ekonomik ve sosyal haklarını dikkate almadığı ve hatta bazı durumlarda en temel haklarının ihlal edilmesine yol açtığı için eleştirilmiştir (Kökkaya, 2006). Ayrışmayı doğuran bu model çerçevesinde izolasyon söz konusudur ve bu yaklaşımın uzantısı olarak özel eğitimde de ayrı okulların daha baskın olduğu görülür. 1970 ve 1980'li yıllarla birlikte tıbbi modele yönelik eleştiriler artmış, özel gereksinimi olan bireylerle ilgili örgütlerin aktif bir şekilde varlık göstermesinin de etkisiyle tıbbi model yerini sosyal modele bırakmıştır (Gökmen, 2012). Sosyal modelde ise eşitlik ve yaşamda bağımsızlık ön plana çıkmaktadır. Sosyal model, özel gereksinimi olan bireylerin korunmaya muhtaç kişiler olduklarına yönelik görüşü ve bu görüşün yol açtığı uygulamaları reddetmektedir. Modele göre yetersizliği olan bireylerin sorunları insan hakkı çerçevesinde ele alınmakta ve bu modele dayalı politikalarda devletin aktif müdahalesi gerekmektedir (Kökkaya, 2006).

İnsan hakları ve eğitim politikaları arasında yakın bir ilişki olduğu tarihsel süreç içinde yakından gözlemlenebilmektedir. İnsan hakları hareketleri, insan haklarının öznelerini ve kapsamını genişletmiştir. Bu genişlemelerle birlikte özel gereksinimi olan bireyler bu öznelerden biri haline almıştır. Eğitim de dahil olmak üzere hak talepleri artmıştır. Özel gereksinimi olan bireylerin hakları incelendiğinde geçmişle ilgili oldukça karamsar bir tabloyla karşılaşmaktadır. Yetersizliği olan insanlar genel olarak ikinci sınıf vatandaş, yardıma ve bakıma muhtaç ve bağımsız yaşam becerilerinden yoksun insanlar olarak görülmüşlerdir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın yol açtığı yıkımlar özel gereksinimleri olan nüfusun artmasına yol açmış ve 1940'lı yılların sonunda özel gereksinime sahip olma durumu uluslararası alanda tartışılır olmuştur. İki büyük dünya savaşı nedeniyle yaşanan iş gücü kaybı kadınlar, yaşlılar ve özel gereksinimleri olan bireylerle giderilmeye çalışılmıştır. Özel gereksinimleri olan bireylerin işgücünden yararlanılması bu insanların üretime nasıl katkıda

bulunabileceklerini göstermiştir. Savaş karşıtı akımlar, insan hakları hareketleri ve özel gereksinimi olan birey ve ailelerin artan hak talepleriyle birlikte ABD ve Avrupa’da sivil toplum hareketleri ortaya çıkmış ve bu konularda birtakım düzenlemelere gidilmiştir. 1940’lı yıllara kadar yetersizliği olan insanların problemleri ile ilgili çözüm yaratan politikalara rastlanmamaktadır. 1950’li yıllarda İskandinav ülkelerinde ortaya çıkan normalizasyon kavramı 1960’lı yıllarda ABD’de de benimsenmiş ve özel gereksinimi olan bireylerin günlük yaşamlarının ve davranışlarının içinde oldukları toplumun normlarına uygun hale getirilmesi ilkesi gündeme alınarak bunu sağlamaya yönelik çalışmalar başlatılmıştır (Sucuoğlu, 2009). Özellikle Birleşmiş Milletler vasıtasıyla özel gereksinimli olma konusunda uluslar arası platformlarda çalışmalar başlamıştır. Özel gereksinimleri olan bireylerin haklar düzeyinde kazanımları 1980’li yıllara kadar mümkün olmamıştır (Gökmen, 2012).

Hak, adalet, eşitlik, özgürlük, sosyal güvenlik hakkı, eğitim hakkı, sağlık, beslenme, çalışma hakkı gibi kavramların giderek daha çok dile getirilmesi insan haklarının kapsamını ve öznelere de geliştirmiştir. Sosyal modelin benimsenmesi özel eğitim politikalarını da etkilemiş ve özel eğitim insan hakları temelinde ele alınmaya başlamıştır (Gökmen, 2012). Buna bağlı olarak ayrı okullardan bütünleştirme uygulamalarına doğru bir geçiş süreci söz konusudur.

Özel gereksinimleri olan bireylerin hakları incelendiğinde Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) kararlarının ve sözleşmelerin uluslararası hukukta ekonomik ve sosyal haklarla ilgili politikalarda önemli etkilerinin olduğu görülmektedir (Kökkaya, 2006).

## **BÜTÜNLEŞTİRMeye GİDEN SÜREÇ**

Sosyal modelin benimsenmesi ve özel eğitimin insan hakları temelinde ele alınmasıyla birlikte 20. yüzyılın son çeyreğinde genel eğitim sistemi içinde önemli değişikliklere yol açan düzenlemelere gidildiği görülmektedir. ABD’de 1975’de kabul edilen Public Law 94-142 (Education for All Handicapped Children Act) yasası genel eğitim içinde çok sayıda değişikliğe gidilmesini sağlamış ve engelli öğrencilerin engelli olmayanlarla mümkün olduğunca bir arada olmasını sağlamaya yönelik değişiklikleri kapsamıştır. Ayrıca risk altındaki çocukların da fark edilmesi ve performanslarının sağlanması için özel yönlendirmelerin yapılabilmesini öngörmektedir (Gable ve Hendrickson, 2000). PL 94-142’nin temel bileşenleri her çocuk için parasız uygun eğitim, en az kısıtlayıcı ortamda eğitim, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, ayırım gözetmeden değerlendirme, aile katılımı, ailelere süreci izleme ve itiraz hakkı tanıma gibi ilkeleri içermektedir. Bu ilkeler temelinde sağlanan haklar PL 99-457 (1986), PL 101-476 (1990 ), PL 105-17 (1997) ve 2004’de PL 108-446 ile genişletilerek günümüze kadar gelmiş olup Individuals with Disabilities Education Improvement Act of 2004’ün (IDEA 2004) içerdikleriyle

uygulamalara ilişkin de pek çok değişikliklere yol açmıştır (Texas Council for Developmental Disabilities, 2008).

Genel eğitim ve özel eğitimin ikili sistemine yönelik eleştirilerle birlikte genel eğitimin ve özel eğitimin birleşmesi yönünde bir eğilim ortaya çıkmış olup bu birleşme ve normal eğitim önceliği IDEA ile kavramsal olarak da desteklenmekteydi (Gable, Hendrickson, 2000). Konuya ilişkin yasal düzlemde Salamanca Bildirisi (Salamanca Statement and Framework for Action in Special Needs Education) uygulamalar üzerinde etkili bir yasal çerçeve sunmaktadır. Özel eğitim prensipleri, politikaları, uygulamalar ve faaliyet çerçevesi hakkındaki Salamanca Bildirisi kararlarının temel amacı; özellikle özel eğitim gerektiren çocuklar olmak üzere, okulu tüm çocuklara hizmet verecek şekilde güçlendirerek, "kapsayıcı eğitim" (herkesi kapsayan eğitim) yaklaşımını geliştirmek ve "herkes için eğitim" hedefini gerçekleştirmektir (Dede, 1996). AB üyesi ülkelerin özel eğitim politikalarını yönlendiren temel kararlardan biri de yetersizliğe sahip olan öğrencilere eşit eğitim fırsatları sağlanması konusunu ele almakta olan 2003 tarihli "On Equal Opportunities for Pupils and Students with Disabilities in Education and Training" (Yetersizliği olan Öğrencilere Eğitim ve Mesleki Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanması) kararlarıdır.

Tıbbi modelden sosyal modele ve insan hakları yaklaşımına geçişe doğru yaşanan değişiklik, artan insan hakları vurgusuyla birlikte uluslar arası antlaşmalardaki eşit eğitim fırsatları konusu ve özellikle çeşitlilik ortamı içersinde bütünleşme "inclusion" kavramı da giderek artan bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Günümüzde ise bütünleşme uygulamalarını benimseyen çok sayıda ülkede genel ve özel eğitimi birbirinden ayıran felsefi ve programsal engellerin yürürlükten kalktığı görülmektedir. Bütünleşme olgusu içinde ister genel eğitim, ister özel eğitimde olsun bütün eğitimciler özel gereksinimli olsun ya da olmasın tüm öğrencilerinin öğrenmeleri ile davranışsal ihtiyaçlarını maksimum boyutta sağlama sorumluluğunu paylaşırlar (Gable ve Hendrickson, 2000). Yetersizliği olan öğrencilerle çalışanlar için bütünleşme bir okul topluluğunun parçası olmaktır. Bütünleşme sadece bir yerleşim yeri ve sınıf ortamı olmayıp bir eğitim felsefesidir ve yetersizliği olan öğrencilerin okul topluluğu içinde değerli bireyler olarak kapsanmasıdır (McLeskey, Rosenberg ve Westling, 2010). Bu öğrenciler okul topluluğuna diğerleriyle aynı yolla katılırlar, okul topluluğuna aittirler ve diğerleri tarafından kabul edilirler, başarımları için gerekli fırsatların sağlanması yoluyla desteklenirler. Genel eğitim sınıflarında pek çok öğrenci akademik ve sosyal ilerlemelerinde güçlükler yaşar ve başarımları için destek ve uyarılma gereklidir. Bütünleşme sadece yetersizliği olan öğrenciler için değil tüm öğrenciler içindir (McLeskey ve diğ., 2010).

Bütünleşmeyi temel alan kapsayıcı eğitim ortamları tüm çocuklar için daha zengin öğrenme fırsatları sağlayacak, program, öğretme yöntemi, ölçme-değerlendirmede öğrenci merkezli bir yaklaşımın daha fazla benimsenmesini sağlayacaktır. Öğretmenlerin de tüm çocukları kapsayan okullarda etkili bir

şekilde çalışmaları buna yönelik öğretmen yetiştirme programları ya da hizmet içi eğitimlerle mümkün kılınabilir. Özel gereksinimi olan çocukların akranlarıyla aynı okullarda eğitim almaları daha ekonomik olup ayrımcılığın önlenmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu çocukları eğitime dahil etmek eğitim politikalarında değişiklikler yapılmasını gerektirmektedir. Herkes için eğitim anlayışının başarılı olabilmesi yasaların kararlı bir şekilde uygulanması, açıkça belirlenmiş hedeflere sahip politikaların oluşturulması, ulusal bir eylem planı geliştirilmesi, uygulamaya yönelik kaynakların ayrılması ve alt yapısının hazırlanmasına bağlıdır. Buna ulaşmanın önemli yollarından biri eğitime ayrılan bütçenin arttırılmasıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Bütünleşmenin özellikle “tüm öğrenciler için” olduğu vurgusu ele aldığımız konu açısından da son derece önemlidir. Amerika’da ve bütünleşme felsefesini benimseyen pek çok ülkede salt özel eğitim ekseninde ve “yetersizlik” olgusu içinde değil, çok daha kapsayıcı bir şekilde genel eğitim politikaları ekseninde değişiklikler söz konusudur. Bu değişiklikler ve yeniliklerin, öğretmen yetiştirmeden, destek eğitim hizmetlerine, işbirliği sürecinin tanımlanarak planlanmasından, sınıfta teknolojinin kullanımına, kanıt temelli çalışmalara kadar pek çok farklı konuda geniş bir yelpaze içersinde ele alındığı görülmektedir.

## **TÜRKİYE’DEKİ TARİHSEL SÜREÇ VE GÜNÜMÜZ UYGULAMALARI**

Türkiye’nin özel gereksinimleri olan bireylere yönelik politikaları incelendiğinde geçmişte tıbbi modelin benimsendiği görülmektedir. 1950’li yıllara kadar özel gereksinimleri olan bireylere daha çok tıbbi hizmetler sunulmuş ve dini inançların önemli etkileri olmuştur. Tıbbi hizmetlerin yanı sıra, hayır amaçlı vakıflarda özel gereksinimleri olan insanlara yönelik faaliyetler sürdürülmüştür (Gökmen, 2012).

1960’lı yıllardaki toplumsal hareketlerin etkisiyle görme yetersizliği olan insanlar arasında hak arama çabaları ortaya çıkmıştır. Görme yetersizliği olan lise ve yüksekokul mezunlarının sayısı artmıştır. 1961 Anayasası’nda özel gereksinimleri olanların toplumsal hayatta daha üretken hale getirilmesi ve özel eğitimine ilişkin maddeler yer almış, İlköğretim ve Eğitim Kanunu’na özel eğitimle ilgili hükümler konulmuş ve ilk “Özel Eğitim Yönetmeliği (1983)” çıkarılmıştır. 1982 Anayasası’nda herkesin kanun önünde eşit olduğu ilkesi benimsenmiş; ancak özel gereksinimleri olan bireylerle ilgili doğrudan bir ifade yer almamıştır. 1981 yılında, Birleşmiş Milletlerin önerileri dikkate alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu çalışmalarına başlamış ve 1997 yılına kadar çalışmalarına devam etmiştir (Gökmen, 2012). 571 sayılı “Özürlüler İdaresi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri

Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur (571/KHK, 1997).

Bakanlar Kurulu Kararı ile aynı yetki yasasına dayanılarak, 06 Haziran 1997 tarih ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlüğe konulmuştur. 3 Aralık 1999 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk özürlüler şurası gerçekleştirilmiştir. 07.07.2005 tarihinde 5378 sayılı “Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasanın bütünlükçü ve kapsamlı olarak hazırlandığı ve bugüne kadar edinilmeyen birçok hakka işaret ettiği dikkati çekmektedir. Ayrıca, ayrımcılıkla mücadele eksenli bir sosyal politika çerçevesini belirleyen bir yasa olma özelliği taşımaktadır (Gökmen, 2012).

Ülkemizde 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname özel gereksinimli çocuklara ilişkin kapsamlı bir yasal düzenlemedir ve bu kararname 1975 yılında ABD’de kabul edilen Tüm Engelli Çocukların Eğitimi Yasası ile pek çok yönden benzerlik taşımaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2006) ile de özel eğitim hizmetleri tanılamadan başlayarak, yerleştirme ve değerlendirme hizmetleri şeklinde ayrıntılarıyla açıklanmıştır (Sucuoglu ve Kargın, 2010). Ülkemizde yasal temeli bu şekilde atılmış olan kaynaştırma uygulamalarının yanı sıra farklı engel gruplarına ilişkin ayrı okullarda da özel gereksinimi olan çocuklar eğitimlerini sürdürmektedir.

Türkiye de çeşitli uluslar arası sözleşmelere imza atarak bu sözleşmelerde yer alan yükümlülükleri yerine getireceğine dair sorumluluk almıştır. Bu konuyla ilgili olarak ülkemize bakıldığında, 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilen Engelli Hakları Sözleşmesi (2006) Türkiye’de 18 Aralık 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir (5825 Sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, 3.12.2008 tarihinde kabul edilmiş, 18 Aralık 2008 tarihli 27084 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.). Sözleşme, çok geniş bir içerikle tanımladığı ayrımcılığı yasaklamanın ötesinde önleyici ve giderici parametreleri de sıralayarak, devletler için aktif ve olumlu eylem yükümlülüğünü ön plana çıkarmıştır (Çağlar, 2011). Türkiye, 18 Aralık 2008 tarihinden itibaren başta yasal düzenlemeler olmak üzere, idari uygulamalarını, toplumsal hizmet ve görevlerini sosyal model doğrultusunda değiştirmek ve yürütmekle yükümlüdür. Devletin tüm organ ve kurumları, görevlerini yerine getirirken Sözleşme’nin ayrımcılık yasağına ilişkin ilke ve standartlarına uygun davranması gerekmektedir. Yasaların ayrımcılık yaratan hükümleri değiştirilmeli, ihtiyaç duyulan alanlarda yeni düzenlemeler yürürlüğe konulmalıdır. Yasaların dili ve içeriğinde ayrımcılığa karşı bir tavır alınarak eşitlik ilkesi ön plana çıkarılmalıdır (Çağlar, 2011). Bu yaklaşım bağlamında yasalarda önemli değişikliklere gidilmiş, ayrımcılıkla ilgili hükümler değiştirilmiş ve yeni yasalar çıkarılmıştır.

Türkiye’deki özel eğitim politikaları sonucunda ortaya çıkan uygulamaları ele almak için özel eğitimden yararlanan öğrencilerle ilgili bazı sayısal bilgileri vermek yerinde olacaktır. Türkiye’de özel eğitim alanında 2011-2012 eğitim-öğretim yılında toplam 238.917 öğrenci özel eğitim hizmetlerinden yararlanmıştır. Bu öğrencilerin %29’u örgün ve yaygın özel eğitim kurumlarında, % 9’u özel eğitim sınıflarında eğitim görürken, % 62’si kaynaştırma uygulamalarından faydalanmıştır (ERG, 2011).

2010-2011’de ilköğretimde kaynaştırma uygulamalarından yararlanan öğrenci sayısı 84. 637 iken, 2011-2012’de bu sayı 137.893’e yükselmiştir. Ortaöğretim kademesinde ise, yalnızca 10.860 öğrenci kaynaştırma uygulamalarından faydalanabilmiştir. İlköğretimde önceki yıla oranla yaşanan % 63’lük artış çok önemlidir; ancak kaynaştırma uygulamalarına erişimi sağlanması gereken çocuk sayısı halen çok yüksektir. Ortaöğretim kademesindeyse, kaynaştırma yoluyla eğitim alan çocuk sayısının artırılmasına dönük çabalara gereksinim vardır. Ayrıca konuyla ilgili istatistikler özel gereksinimli kız öğrencilerin, eğitime erişimde daha derinleşmiş ve çok katmanlı bir eşitsizlikle karşı karşıya olduğunu göstermektedir (ERG, 2011).

Genel olarak kaynaştırma uygulamalarından faydalanan öğrenci sayısının giderek yükseliyor olması önemli bir gelişmedir; ancak uygulama düzeyinde öğrenci sayısının fazla olması, materyal eksikliği, BEP birimlerinin ve BEP uygulamalarının işlevsel hale getirilememesi, okul yönetimi, öğretmenler ve aileler açısından bilgi eksiklikleri, değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarına ilişkin yetersizlikler, destek eğitim hizmetlerinin eksikliği gibi pek çok önemli sorun yaşanmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde düzenlenmiş olan ve kaynaştırma uygulamalarının etkililiği için büyük önem taşıyan sınıf mevcutlarının uygun şekilde belirlenmesi, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) uygulanması gibi konularda mevzuat ve uygulamalar arasında önemli farklar mevcuttur.

## **SONUÇ VE ÖNERİLER**

ABD ve AB ülkeleri başta olmak üzere dünya genelinde özel eğitimin kapsamı ve özneleri genişlemekte; bu değişikliklerle birlikte sadece özel eğitim gerektiren öğrenciler için değil tüm öğrenciler için bütünleşmeye dayalı eğitim politikalarının ve buna paralel düzenlemelerin oluşturulduğu görülmektedir. Elbette uygulamalara ilişkin sorunlar tüm ülkeler için farklı boyutlar altında ele alınmaya da devam edilmektedir. Günümüzde özel eğitim sadece “engellilik” olgusu üzerinden ele alınmamaktadır. Okul dışı kalma riski olan tüm bireyler özel eğitimin kapsamı içine dahil olmuş ve “herkes için eğitim” ya da “herkes için bir okul” düşüncesi öne çıkmıştır. Uluslar arası Eğitim Konferansı’na (UNESCO-ICE, 2008) göre politika yapanlar bütünleşmenin devam eden bir süreç olup herkes için kaliteli eğitim sunmayı amaçladığını unutmamalıdır.

Farklılığa, farklı gereksinim ve becerilere, özelliklere, öğrencilerin ve toplumların öğrenmeyle ilgili beklentilerine saygı duymalı ve her türlü ayrımcılığı devre dışı bırakmalıdır (UNESCO-ICE, 2008).

Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin yasal düzenlemeler noktasında ABD ekseninde bir düzenlemeye sahip olan; ancak özellikle uygulamalar içinde oldukça önemli sorunlar yaşayan Türkiye örneğinde ise özel eğitim hala “engellilik” olgusu üzerinden ele alınmakta ve bu alanda dünyada yaşanan değişimlerden uzak kalınmaktadır. Ülkemizde kaynaştırma uygulamalarında yaşanan sorunları ve uygulamada yapılması gereken değişiklikleri belirlemeye yönelik bilimsel çalışmalar bulunmakla birlikte, ülke genelinde geniş ölçekli araştırmalara olan ihtiyaç da devam etmektedir. Ancak bu çalışmaların yeni düzenlemelere etki noktasında atıl bir konumda tutulması, uygulamalar ekseninde kanıt temelli çalışmaların çok uzağında kalınması ne yazık ki bilimsel temelli politikaların hayata geçirilmesini güçleştirmektedir. Eğitim politikalarının oluşturulmasında temel ölçütün bilimsellik olduğu (Chomsky, 1997) göz önünde bulundurulduğunda ülkemizdeki eğitim politikalarının oluşturulma sürecinde bu özelliğe yeterince yer verilmediği görülmektedir. Genel eğitim politikalarıyla beraber özel eğitim politikalarının belirlenmesinde kültüre özgü ve mevcut sorunların giderilmesine yönelik adımların atılması son derece önemlidir. Bu konuda yapılacak değişikliklerin uzun vadeli planlama çalışmalarına dayanması gerektiği açıktır.

Gediköğlu’nun (2005) da belirttiği gibi Türkiye’de partiler üstü bir eğitim politikası oluşturulamamakta; değişen iktidarlara birlikte eğitim politikaları da değişmektedir. Bu yüzden eğitim politikalarında bir süreklilik sağlanamamakta ve meydana gelen her köksüz değişimde mikro düzeyde okul ortamları içerisinde belirgin ölçüde belirsizlikler ve uygulamaya yönelik sıkıntılar doğmaktadır. Bu durumdan en çok etkilenenlerin de öğrenciler ve öğretmenlerin olduğu, makro düzeyde ise tüm bir eğitim sistemi ve ülkenin gelecek tasarısının etkilendiği söylenebilir. Politikaların planlanan düzeyde gerçekleştirilmesi ancak onu oluşturan ilke ve kuralların kararlı, tutarlı, bir bütünlük ve süreklilik içinde işlemesiyle mümkündür (Özen ve diğ., 2007). İstikrarın sağlanmasında uzun vadeli eğitim planlamalarından başlayarak, öğretmen yetiştirme politikalarını da içeren düzenlemeler olması gerektiği açıktır. Eğitim politikalarında yapılacak değişiklikler bilimsel kanıtlar temelinde ele alınmalı ve tüm iş görenlerin karar alma sürecine katılmaları sağlanmalıdır.

Genel eğitim sistemi ile özel eğitim sistemi arasında özellikle ülkemizde oldukça belirgin olduğu görülen ayrımın yol açtığı olumsuz etkileri azaltmaya yönelik en belirgin ihtiyaç; taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerde de açık olduğu şekilde, bütünleştirici, eşitlik ilkesine dayanan ve her öğrencinin özel gereksinimleri olduğu düşüncesini yerleştirmeye yönelik iyi planlanmış ve yeterli uzman gereksiniminin karşılanmasıyla, işbirliği planlamaları yapılmış bir genel eğitim sistemidir. Böyle bir sistem içerisinde özel gereksinimleri ele almak daha

kolay olacağı gibi, tüm öğrencilerin faydası üzerine kurulu bir bütünleşme sistemini de sağlayacaktır.

Genel eğitim sisteminde özel gereksinimli bireylerin okula yerleştirilme aşamasında; özel gereksinimli öğrencinin hem normal gelişim gösteren yaşlılarıyla olabildiğince fazla aynı ortamda bulunması hem de eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanmasını sağlayacak eğitim ortamını gerektiren en az kısıtlayıcı ortam ilkesinden hareket edilmelidir. Ancak ne var ki; politikalar oluşturulurken her zaman özel gereksinimleri olan insanların ihtiyaçları dikkate alınmayabilmekte ya da mevcut politikalar ve standartlar yerine getirilmeyebilmektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2011).

Eğitim politikasında yaşanan aksaklıklara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşırken politikanın dinamik bir süreç olduğu; genellikle politikaları yapanlarla uygulayanlar arasında politikayla ilgili önemli konular ya da problemler ile hedeflenen amaçlarla ilgili olarak bir çatışma yaşandığı, politikalarda yer alan ifadelerin onları yorumlayanların bakış açılarına bağlı olarak farklı şekillerde yorumlandığı ve politika uygulamalarının çoğu zaman politika yapanların başlangıçta amaçladıklarından farklı çıktılara yol açtığı (Trowler, 2003) da unutulmamalıdır. Bu durumla ilgili olarak elbette var olan uygulamaların sürekli olarak değerlendirilmesi ve bu değerlendirmelerin sonuçlarının yasal düzenlemelere yansıtılması; başka bir deyişle düzenlemelerin uygulama ve araştırmalarla beslenmesi yaşanan aksaklıkların ortaya konması ve gerekli değişikliklerin yapılması açısından üzerinde durulması ve eğitim sistemi içersine dahil edilmesi gereken bir özellik olarak görünmektedir.

Eğitim politikalarının hayata geçirilmesinde, hızlı değişiklikler ve mevcut sorunları gidermeye yönelik kısa süreli müdahalelere gitmek yerine; var olan yasal düzenlemelerle birlikte bilimsel bir temel üzerine inşa edilmiş, ülkenin uygulama gerçekliğini ele alan, alt yapısı hazırlanmış, denenmiş ve etkili sonuç verdiği karar kılınmış uygulamaların hayata geçirilmesi ülkenin geleceği ve partiler üstü bir eğitim politikasının oluşmasında ülkemiz açısından oldukça kritik bir önemdedir. Düşüncemiz; mevcut uygulamalar içersinde asıl olarak genel eğitim sistemimizde meydana gelecek bütünleşmeye dayanan bir modelin özel eğitim sistemi pratiklerini de değiştireceği ve ancak her bireyi önemli kılan ve tüm öğrencilere yönelik değişikliklerin özel gereksinimli öğrenciler için de olumlu sonuçlar yaratacağı yönündedir. Ancak bu değişimin karşılıklı olacağı da kayda değer bir nokta olup, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimleri noktasında sosyal ve insan hakları anlayışına dayalı bakış açılarının da genel eğitim sistemini olumlu yönde etkileyeceği açıktır. Ne var ki bunların gerçekleşmesinde üzerinde tartışılmayacak belki tek konu yasal düzenlemelerin uygulamalarda olması gereken yolu yalnızca gösterdiği; ancak uygulamaları tek başına belirlemediğidir. Bu nedenle ülkemizdeki mevcut durumun bilimsel çalışmalar çerçevesinde ortaya konarak ve dikkate alınarak uygulama temelli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Ülkemiz söz konusu olduğunda genel eğitim sisteminde yakın bir tarihte düzenlemelere gidilerek 4+4+4 eğitim sistemine geçilmiş olup, genel eğitimde yapılan bu değişikliğin özel eğitime nasıl yansıyacağı henüz tam olarak bilinmemektedir. Türkiye’de yasal düzenlemeler incelendiğinde özel eğitime ilişkin sağlam temellere dayanan bir politikaya gereksinim olduğu açıktır. Özel gereksinimli bireyler için nihai hedefimiz onların toplumsal yaşama bağımsız katılmaları olmalıdır. Bu bağlamda üretilcek politikalar önem arz etmekte olup her düzeyde okullaşma oranlarının artması, nitelikli eğitim koşullarının sağlanması, nitelikli meslek kazandırma, toplum hayatına eşit katılım, yaşam kalitelerinin arttırılması gibi konular eğitim politikaları ve uygulamalarında yer almalıdır. Bunların gerçekleştirilmesi evrensel olarak geçerli hak ve ilkelere dayanan bir şekilde eğitim politikası oluşturmayı gerektirmekte; ancak bu şekilde özel gereksinimi olan öğrenciler için de uygun eğitim koşullarının sağlanması mümkün görünmektedir.

## KAYNAKLAR

- 571 Sayılı Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1997, 30 Mayıs) *T.C. Resmi Gazete*, 23004.
- 5825 Sayılı Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. (2008, 18 Aralık) *T.C. Resmi Gazete*, 27084.
- Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (1999). I. *Özürlüler Şurası*. Ankara: TAKAV Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
- Birleşmiş Milletler (1948). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*. 29.05.2012 tarihinde [http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com\\_content&view=article&id=156:insan-haklari-evrensel-beyannamesi&catid=37](http://www.ihd.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=156:insan-haklari-evrensel-beyannamesi&catid=37) adresinden erişilmiştir.
- Chomsky, N., (1997). *Demokratik İdeallerin Çöküşü*. İstanbul: Pınar Yayınları
- Çağlar, S. (2011). Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye'nin Uyum Sorunu. *TBB Dergisi*, 96, 149-178.
- Dede, Ş. (1996) Özel Eğitim Hakkında Salamanca Bildirisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (2), 91-94.
- Dünya Sağlık Örgütü (2011). *Dünya Engellilik Raporu*. 29.05.2012 tarihinde [http://www.dunyaengelliler.org.tr/index.php?option=com\\_k2&view=item&id=22:d%C3%BCnya-engellilik-raporu](http://www.dunyaengelliler.org.tr/index.php?option=com_k2&view=item&id=22:d%C3%BCnya-engellilik-raporu) adresinden erişilmiştir.
- Eğitim Reformu Girişimi (2011). *Eğitim İzleme Raporu 2011 Özel Değerlendirme*. 29.05.2012 tarihinde [http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/EIR2011.19.12.12.WEB\\_pdf](http://erg.sabanciuniv.edu/sites/erg.sabanciuniv.edu/files/EIR2011.19.12.12.WEB_pdf) adresinden erişilmiştir.
- Gable, R.A., & Hendrickson, J. M. (2000). Teaching All the Students: A Mandate for Educators. In J.S. Choate (Eds.). *Successful Inclusive Teaching, Proven Ways to Detect and Correct Special Needs*, (pp. 2-17). Boston: Allyn & Bacon.
- Gedikoğlu, T. (2005) Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 66-80.
- Gökmen, F. (2012). *Türkiye'de Özürlü Haklarının Gelişimi*. 28.05.2012 tarihinde <http://www.ozida.gov.tr/default20.aspx?menu=ozveri&sayfa=ov8/ov8mak4> adresinden erişilmiştir.
- Karakütük, K. (1996). Eğitim Politikası. *A.Ü. E.B.F. Dergisi*, 29, 16-20.
- Kökkaya, Z. (2006). *Avrupa Birliği Yolunda Türkiye'de Özürlü İnsanların Ekonomik ve Sosyal Hakları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lee, Y. (2009). Expanding Human Rights to Persons with Disabilities: Laying the Groundwork for a Twenty-first Century Movement. *Pacific Rim Law and Policy Journal Association*, 18 (1), 283-292.
- McLeskey J., Rosenberg, M.S., ve Westling, D.L. (2010). *Inclusion: Effective Practices for All Students*. New Jersey: Pearson.
- MEB. (1995). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*. Ankara: MEB.
- Özen, Y., Gül, A. ve Gülaçtı, F. (2007). Demokratik Eğitim Politikası (Eleştirel bir Yaklaşım). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 111-130.

- Quinn, G. (2009). The United Nations Conventions on the Rights of Persons with Disabilities: Toward a New International Politics of Disability. *Texas Journal on Civil Liberties and Civil Rights*, 15 (1), 33-52.
- Sucuoğlu, B. (2009). Tarihsel Gelişim ve Toplumsal Tutumlar. B. Sucuoğlu (Ed.) *Zihinsel Engelliler ve Eğitimleri* içinde (s. 18-48). Ankara: Kök.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). *İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. Ankara: Kök.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2008). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği: Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat*. 25.05.2012 tarihinde <http://www.ozurluveyasli.gov.tr/tr/html/381/5.20> adresinden erişilmiştir.
- Texas Council for Developmental Disabilities (2008). *Special Education Public Policy*. 28.05.2012 tarihinde <http://www.projectdealonline.org/special-education-public-policy.php> adresinden erişilmiştir.
- The United Nations (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. 29.05.2012 tarihinde <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=12&pid=166> adresinden erişilmiştir.
- The United Nations (2006). *The United Nations Conventions on the Rights of Persons with Disabilities, Some Facts about Persons with Disabilities*. 29.05.2012 tarihinde <http://www.un.org/disabilities/convention/pdfs/factsheet.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Trowler, P. (2003). *Education policy*. London: Routledge.

## EXTENDED ABSTRACT

With the impact of political and social changes during the second part of 20th century education was began to be considered as a human right which everybody should benefit from it under equal opportunities. These influences and the idea of right to education of all individuals from disadvantaged groups evoked new trends in general and special education around the world. This study aims to investigate new trends and the constitution and implementation of general and special education policies and their reciprocal effects on each other, to discuss problems related to education policy of Turkey and to make suggestions to eliminate these problems.

Special education policy is a part of education policy. It is influenced by general education policies and at the same time it affects general education policies. Medical and social model had important influences on special education policies throughout the history (Gökmen, 2012; Kökkaya, 2006). Medical model leads to discrimination, isolation and separate schools for individuals with disabilities. The critics toward medical model rose during 1970s and 1980s., and medical model yielded to social model (Gökmen, 2012). Social model is based on equality and independence in the life, and considers the problems of people with disabilities in terms of human rights (Kökkaya, 2006).

There is a clear link between human rights and education policies. As a result of human right movements, the subjects and scope of human rights broadened. People with disabilities became one of these subjects and demands on human rights including the right to education were evoked. The concept of normalization was appeared in Scandinavian countries during 1950s. USA also accepted the concept of normalization and started to take actions toward making the lives and behaviors of people with disabilities acceptable in terms society's norms (Sucuoğlu, 2009). Therefore, there was a transition from separate schools toward inclusion. Furthermore, the conventions of The United Nations (UN) and European Union (EU) had significant impacts on international law related to economic and social rights of people with disabilities (Kökkaya, 2006).

To sum up, especially in USA and EU countries, the scope and subjects of special education broadened around the world. This led to constitution and regulations of education policies related to inclusion not only for children with disabilities but also for all children. The tendency toward inclusion influenced many areas related to education such as teacher training, support services, using technology in the classroom and evidence based practices. Special education is a topic beyond the "disability" nowadays. All individuals under the risk of being out of school are also subjects of special education. There is an emphasis on the idea of "education for all" and "a school for all".

It can be seen that medical model was dominant in the past of special education policy of Turkey. Laws related to special education has been changing, but “disability” phenomenon is still dominant in Turkey’s special education legislation. Since Turkey signed international conventions, she needs to fulfill conventions’ liabilities. The United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities was accepted in December 13, 2006 and Turkey enacted it in December 18, 2008. As a result of signing the convention, Turkey has to make regulations especially in the law, administrative practices, social services and responsibilities in accordance with social model.

In general, in spite of the increasing number children in mainstream education, Turkey lives many problems in practice such as increasing number of children, insufficient materials, problems related to IEPs, school administration, information deficiency of teachers and parents, assessment tools, support services, etc. There are significant differences between the legislation and current practices in terms of class size in mainstream education, IEPs, etc. Although there are scientific studies to identify the problems and solutions in mainstream education practices, there is still a need to make more wide ranging studies. It is critical to take culture specific steps to eliminate current problems in the constitution of general and special education policies. It is clear that solution efforts should be based on long term planning of education and scientific criterions.

As governments change, education policy changes, too (Gedikoğlu, 2005). Thus, there is not sustainability in education policy. In every groundless change, questions and problems related to practice arise at the schools in micro context. It can be said this situation affects teachers, students and education systems and future plans of the countries. To fulfill policies as planned before, the principles and rules of policy’ should be put into practice in a determinant, consistent, sustainable and an integrative way (Özen, Gül, & Gülaçtı, 2007).

## YAZARLAR HAKKINDA

*Prof. Dr. Gönül Akçamete Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü öğretim üyesi. 2003/ 2012 yılları arasında A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi dekanlığı görevinde bulunmuştur. Araştırmaları öğretmen eğitimi, BEP, kaynaştırma, işitme güçlüğü olan çocuklar üzerine yoğunlaşmıştır. / İletişim adresi: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Cebeci, Ankara. / Eposta: gakcamete@ankara.edu.tr*

*Uzm. Hüsnâ Sema Büyükkarakaya Bilge Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde psikolog ve aile danışmanı olarak çalışmaktadır. Lisans eğitimini 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde tamamlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kültürel Antropoloji yüksek lisans programından 2004 yılında mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. Erken çocukluk özel eğitimi, otizm ve sosyal etkileşim, dil becerileri ve aile eğitimi üzerinde çalışmaktadır. / İletişim adresi: Bilge Özel Eğitim Merkezi, 6. Cd., 36. Sk., No:33, Bahçelievler, Ankara. / Eposta: husna\_sema@yahoo.com*

*Hatice Bayraklı Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Lisans eğitimini 2004 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Bölümü'nde tamamlamıştır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans Özel Eğitim programından 2010 yılında mezun olmuştur. Aynı anabilim dalında doktora eğitimine devam etmektedir. Araştırmaları engelli çocuğu olan aileler, erken eğitim ve okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamaları üzerinde yoğunlaşmıştır. / İletişim adresi: Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa, KKTC. / Eposta: hbayrakli@yahoo.com*

*Emel Sardohan Yıldırım Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır. Lisans eğitimini 2008 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümünde tamamlamıştır. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans programından 2011 yılında mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine devam etmektedir. Araştırmaları çoklu yetersizliğe sahip öğrenciler, kaynaştırma, erken çocukluk özel eğitimi üzerinde yoğunlaşmıştır. / İletişim adresi: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Cebeci, Ankara. / Eposta: emelsardohan@gmail.com*

## ABOUT THE AUTHORS

---

*Prof. Dr. Gonul Akcamete is a professor of the Department of Special Education at Ankara University. She worked as the dean of the Faculty of Education at Ankara University between 2003-2012. Her studies focus on teacher education, inclusion, children with hearing impairment. / Correspondence Address: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Cebeci, Ankara. / Email: gakcamete@ankara.edu.tr.*

*Husna Sema Büyükkarakaya has been working as a psychologist and family counselor at Bilge Special Education and Rehabilitation Center. She received her B.Sc. degree in the Department of Psychology at Hacettepe University in 1999. She also got her master degree at the Department of Cultural Anthropology from Hacettepe University in 2004. She has been studying for PhD degree at the Department of Special Education in Ankara University. Her studies focus on early childhood special education, autism and social interaction and language skills. / Correspondence Address: Bilge Özel Eğitim Merkezi, 6. Cd., 36. Sk., No:33, Bahçelievler, Ankara. / Email: husna\_sema@yahoo.com.*

*Hatice Bayraklı is a senior instructor in Eastern Mediterranean University. She received her B.Sc. degree in the Department of Early Childhood Education at Middle East Technical University in 2004. She also got her master degree at the Department of Special Education at Ankara University in 2010. She has been studying for PhD degree at the same department. Her studies focus on parents of children with disabilities, early intervention and inclusion at early years. / Correspondence Address: Eastern Mediterranean University, Famagusta, Cyprus. / Email: hbayrakli@yahoo.com.*

*Emel Sardohan Yildirim has been working as a research assistant at Ankara University in the Department of Special Education. She received her B.Sc. degree in the Department of Special Education at Selçuk University in 2008. She also got her master degree at the same department in 2011. She has been studying for PhD degree at the Department of Special Education in Ankara University. Her studies focus on children with multiple disabilities, inclusion, early childhood special education. / Correspondence Address: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Bölümü, Cebeci, Ankara. / Email: emelsardohan@gmail.com*

---

